

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра політології

Бакалаврська робота

Освітній ступінь – бакалавр

На тему: **«РОЛЬ НАЦІОНАЛІЗМУ В ПОЛІТИЦІ УГОРЩИНИ 2010-2018
рр.»**

Виконав: студент 4-го року навчання

Спеціальності

052 Політологія

Шафар Мілан Васильович

Керівник Кузьо Т.

Доктор політичних наук, професор.

Рецензент Яковлев М. В.

Бакалаврська робота захищена

З оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« » _____ 2020р.

Київ – 2020 р.

План

Вступ.....	с. 2-3
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади націоналізму та конструктивізму.....	с. 4-15
1.1 Концепція націоналізму як тонкої ідеології.....	с. 4-10
1.2 Теорія конструктивізму та її поєднання з концепцією націоналізму.....	с. 11-15
Розділ 2. Націоналізм у внутрішній політиці Угорщини 2010-2018 років.....	с. 16-30
2.1 Передумови та прихід до влади партії Фідес на Віктора Обрана у 2010 році.....	с. 16-20
2.2 Зародження націоналізму у внутрішній політиці Угорщини. Конституція 2012 року.....	с. 20-25
2.3 Зміни до закону про громадянство та передвиборча агітація партії Фідес у 2014 році.....	с. 25-30
Розділ 3. Роль націоналізму у міжнародних відносинах Угорщини 2015-2018 років та виборах 2018 року.....	с. 31-41
3.1 Зовнішня політика Угорщини під час Європейської міграційної кризи 2015-2016 рр.....	с. 31-36
3.2 Інструментальний аспект використання націоналізму в зовнішній політиці Угорщини 2010-2018.....	с. 36-41
Висновки.....	с. 42-45
Список використаних джерел та літератури.....	с. 46-49

Вступ

Починаючи з 2010 року при владі в Угорщині знаходиться одна політична сила – партія «Фідес» на чолі з незмінним прем'єр-міністром Віктором Орбаном. Також, протягом останніх років у Європі можна спостерігати активізацію крайніх правих та націоналістичних рухів: АдН у Німеччині, «Національне Об'єднання у Франції», «Право та Справедливість» у Польщі тощо. На тлі цих подій, **актуальність** цієї роботи полягає в тому, щоб з'ясувати, яким чином та з якою метою політичні сили, що знаходяться при владі, використовують націоналізм у своїй політиці. Для цієї цілі була обрана політика Угорщини періоду 2010-2018 року, адже серед інших держав Європейського Союзу саме в цій націоналістичні сили наразі знаходяться при владі найдовше.

Метою цієї роботи є з'ясувати роль націоналізму в політиці Угорщини 2010-2018 років.

Завданнями роботи є:

- 1) Розглянути теоретичні засади націоналізму як тонкої ідеології.
- 2) Пояснити застосування теорії конструктивізму в Міжнародних відносинах та її поєднання з концепцією націоналізму.
- 3) Охарактеризувати передумови та прихід партії Фідес до влади у 2010 році.
- 4) Конкретизувати вияви націоналізму у Конституції Угорщини 2012 року.
- 5) Виявити націоналізм у внутрішній політиці Угорщини 2010-2014 років.
- 6) Розглянути зовнішню політику Угорщини під час Європейської міграційної кризи 2015-2016 років.
- 7) Визначити чому та яким чином націоналізм сприяв перемозі партії Фідес на парламентських виборах 2018 року.

Об’єктом дослідження є політика Угорщини 2010-2018 років.

Предметом дослідження є роль націоналізму в політиці Угорщини 2010-2018 років.

Методологія дослідження: У цій роботі використовується історичний метод для аналізу історичного контексту явищ, що досліджуються, метод кейс-стаді для розгляду конкретних окремих частин нормативно-правових документів, морфологічний підхід до аналізу ідеології націоналізму, а також метод конструювання національних інтересів та соціальних конструктів теорії конструктивізму в Міжнародних Відносинах.

Характеристика джерельної бази дослідження.

Джерельну базу цього дослідження склали окремі нормативні документи Угорщини, такі як Конституція 1989 та 2012 років редакції та примірники «Угорського вісника». Джерельною базою для теоретичного базису роботи є праці А. Вендтра та Я. Херда – з теорії конструктивізму в Міжнародних відносинах, а також М. Фрідена – для морфологічного аналізу та виділення концепції націоналізму як тонкої ідеології. Також використовувалися Угорські та західні інтернет-видання та соціологічні опитування для підкріплення окремих тез у роботі. Врешті, застосовувалися офіційна інтернет сторінка партії «Фідес» та запис виступу В. Орбана у Державних Зборах Угорщини для висвітлення безпосередньої інтерпретації ними тих чи інших явищ. Цитати з джерел угорською мовою подаються в тексті у перекладі автора.

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади націоналізму та конструктивізму.

Ця робота присвячена політиці Угорщини періоду прем'єрства Віктора Орбана та правління партії Фідес у Державний зборах з 2010 по 2018 рік. Фокус уваги концентруватиметься на методах здійснення політики цими акторами та причинах, що їх зумовлюють. Робота поділена на три розділи, в яких я розгляну теоретичні та методологічні основи цієї роботи (Розділ 1), внутрішню політику Угорщини 2010-2014 років (Розділ 2) та зовнішню політику Угорщини в контексті окремих міжнародних подій та виборів 2018 року (Розділ 3).

У другому розділі цієї роботи я розглядаю внутрішню політику Угорщини починаючи від приходу до влади партії «Фідес» на чолі з В. Орбаном та по 2014 рік. Теоретичною основою для цього розділу є морфологічний підхід до вивчення ідеологій, а також концепція націоналізму як тонкої («thin-centered») ідеології Майкла Фрідена.

1.1 Концепція націоналізму як тонкої ідеології

Ідеологія – це конфігурація політичних концепцій (таких як свобода, демократія, справедливість, національність) організованих з метою досягнення певних суспільно-політичних цілей. Морфологічний підхід дозволяє розглядати ідеологію розділяючи її на три умовні рівні: ядро, суміжні концепції та периметр. Ядро ідеології – це її основна засада, на якій вона будується та яка існує як у вакуумі (при теоретичному розгляді ідеології), так і в просторі (при розгляді окремих реальних випадків ідеології). За цим підходом М. Фріден розглядає три основні (повні) ідеології – лібералізм, соціалізм та консерватизм, кожна з яких має своє власне ядро (свободу, рівність та традиції відповідно) [12]. Ці ідеології є повними, оскільки містять достатній набір власних політичних рішень на питання суспільного блага, розподілу ресурсів для того, щоб не «зливатися» з іншими ідеологіями, і які за ідеальних обставин призводять до формування

ідеальних (за ціннісними рамками окремої ідеології) суспільно-політичних систем. Тут важливо додати, що морфологічний підхід відрізняє ідеології від політичної філософії у тому, що вимагає для перших чітких конотацій ядра та політичних концепцій, оскільки таким чином формується унікальність та унеможливорюється розмивання рамок термінів, що застосовує ідеологія [12, ст. 80]. Наприклад, лібералізм, ядром якого є свобода, конкретно визначає її як свободу індивіда та мінімальне втручання в його приватне життя держави. Ядро ідеології формує її основну цінність і таким чином наділяє політичні рішення, які вона пропонує, певною передбачуваністю та регламентованістю [12].

Суміжні концепції – це певні політичні концепції, що слугують ядру для його підтримки та забезпечення існування. Такими політичними концепціями можуть бути демократія, вільний ринок, справедливість тощо. Для лібералізму ядро якого є свободою, суміжними концепціями будуть якраз названі вище. Вони забезпечують існування ядра, зазнаючи відповідних конотацій: демократія – свобода на самовизначення та самоуправління, вільний ринок – економічна свобода, справедливість – ступені свободи для всіх є однаковими та гарантуються державою. Суміжні концепції також потребують чіткого визначення (або поглибленого пояснення) ідеологією для виконання їх функції, адже та ж справедливість має різні конотації у лібералізму та соціалізму. В той же час, на відміну від ядра суміжні концепції мають властивість зрідка змінюватися, або бути відсутніми у деяких суспільствах, при цьому не змінюючи ідеологічного забарвлення самого суспільного устрою. Однак, на відміну від периферії ідеології ці зміни є рідкими, а їх зміна не є сильною (той же вільний ринок може бути повністю позбавлений державного втручання, а може зазнавати державного регулювання ціноутворення окремих категорій товарів) [12].

Периферія ідеології – це певні політичні концепти, що також слугують підтримці ядра, але є значно частіше змінюваними ніж суміжні, і часто є такими,

що дозволяють ідеології адаптуватися до певного суспільства та його запитів. Повні ідеології, як згадувалося вище, мають достатній набір власних рішень суспільних проблем, що й відрізняє їх від тонких ідеологій. В той же час, з розвитком промисловості, геополітичними та економічними змінами, іноді повна ідеологія звертається до периферійних концептів для запозичення їх методів вирішення проблем. Так, прикладом периферійного поняття може бути екологізм або націоналізм, в залежності від різних обставин. Так, умовний уряд А, що визнає свою ідеологію як ліберальну та використовує її концепти, може за умов зовнішньої загрози почати державне регулювання економіки з метою збільшення свого військового потенціалу для захисту нації. В такому випадку ліберальна ідеологія може мати на периферії концепт мілітаристичного націоналізму, цим самим вирішуючи проблему свободи вже своєї нації, але не змінюючи саму ідеологію. Так само лібералізм може мати й екологізм у своїй структурі, якщо в наведеному вище прикладі замість зовнішньої загрози в суспільства є попит на екологічні зміни, спричинені, наприклад, надмірною кількістю промислових фабрик. Тоді ж ліберальна ідеологія використовує методи екологізму для вирішення цієї проблеми, що полягають, наприклад, у створенні певних правил щодо розміщення чи діяльності цих підприємств. Таким чином периферія ідеології слугує адаптивним механізмом для виживання ідеології в просторі та часі, який змінюючись створює нові запити на вирішення проблем, відповіді на які сама ідеологія не має. При цьому, цінності останньої завжди превалюють над «запозиченими» периферійними цінностями та концепціями, тому її все ще можна називати унікальною та самостійною. Периферійні концепції не змінюють сутність ідеології, а лише додають до неї необхідні способи регулювання тих чи інших аспектів суспільного життя в окремих обставинах [12].

Ідеології слугують провідниками між політичною думкою та політичним рішенням [12, ст. 77]. Як зазначено вище, повна ідеологія, окрім наявності

структури та чіткого визначення конотацій властивих їй понять, має ще й набір певних дій, тобто політичних рішень, що зменшує кількість альтернатив для виробників політики, що визначають себе представниками тієї чи іншої ідеології. Тонкі ідеології – це такі ж конфігурації політичних концепцій, що мають на меті досягнення певних суспільно-політичних цілей, але є значно більш обмеженими в кількості власних рішень суспільних питань. До таких ідеологій М. Фріден відносить фемінізм та зелену ідеологію, а також і націоналізм [12, ст. 486]. Зазвичай ці ідеології не існують окремо, а виступають периферією інших (повних) ідеологій. Через вузький набір власних унікальних рішень, а також абстрактність свого ядра тонкі ідеології обмежені утопічними (такими, яких які неможливо або практично неможливо досягнути) масштабами та амбіціями. В той же час, в межах цієї роботи використовується концепція націоналізму як тонкої ідеології, що може існувати самостійно за конкретних обставин [12].

Структура націоналізму, за М. Фріденом, є дуже мінливою та невизначеною. Ядром націоналізму є нація – його основна цінність, що вибудовує навколо себе суміжні концепції та периферію, що мали б конкретизувати та підтримувати це поняття. М. Фріден як основні поняття націоналізму, що пояснюють його ядро, виділяє національність – в контексті розстановки пріоритетів у суспільстві з превалюванням інтересів конкретної національності. Друге важливе поняття це позитивна валоризація (надання особливої цінності) своєї нації перед іншими, що дозволяє «надавати перевагу» їй у стосунках з іншими як всередині держави, так і у зовнішній політиці. Третє поняття, яким апелює націоналізм, полягає в його бажанні інституційно закріпити перші два поняття у державі. Ще одним основним поняття націоналізму, за М. Фріденом, є те, що простір і час є визначальними для формування соціальної ідентичності. Це поняття слід розуміти як те, що простір та час формують соціальну ідентичність за певними територіальними ознаками, беручи до уваги час – тобто історичний аспект

формування нації. Останнім важливим аспектом націоналізму є його інтенція до створення таких умов, за яких члени суспільства та почуттєвому та емоційному рівні ідентифікують себе як членів певної нації. З нього послідовно можна стверджувати, що воно передбачає певні конкретні дії політичних акторів, що мають на меті створення таких почуттів у суспільства [13].

Така структура націоналізму не має конкретних відповідей на широкий спектр суспільних проблем, а також не передбачає якихось конкретних методів досягнення своїх цілей. Це пояснюється тим, що націоналізм, на відміну від повних ідеологій, не дає чітких конотацій своїм суміжнім концепціям, через що і він сам може приймати зовсім різний вигляд на реальних прикладах, в залежності від обставин. Так, пишучи про цю особливість націоналізму М. Фріден цитує Сміта: «... націоналізм проявляє хамелеоноподібну здатність трансмутуватися у відповідності до уявлень та потреб різних суспільств» [13, ст.4.]. Однак, визначення структури націоналізму все ж необхідне для того, щоб можна було віднести окремий приклад політичної влади до такої, що використовує націоналізм як свою ідеологію [13].

Розглядаючи цю абстрактну структуру націоналізму, необхідно все ж спробувати звузити його основні поняття для уникнення розбіжностей в їх конотаціях та виокремлення певних практик, що пропонує ця ідеологія. Загалом, всі поняття націоналізму апелюють до поняття нації – тобто окремої групи людей, що об'єднані спільною культурною, історичною та етнічною належністю. Звідси ми можемо говорити про створення націоналізмом певної «уявленої спільноти» [1, ст. 23], єднання якого він прагне, та яке слугує базовою цінністю цієї ідеології. Ця уявна спільнота – нація, що об'єднана в межах однієї держави, та члени якої усвідомлюють і розділяють важливість інтересів нації (в контексті самої держави), а також мають спільні культурні та суспільні інтереси. Уявне суспільство не виникає самостійно, а створюється націоналістичним політичним

актором, що намагається поширити його цінності серед членів своєї нації. Звідси ми можемо прояснити й третє поняття націоналізму – бажання інституціонального закріплення перших двох – національності та її важливості. Так, прикладом вияву такого поняття (методом, до якого вдається актор щоб забезпечити її) є, створення певних правових актів, що визначають особливий статус тієї чи іншої національності, або ж надання особливих прав щодо репрезентування своєї нації у парламенті держави шляхом впровадження квот на склад законодавчого органу. Іншими його проявами може бути діаспоральна політика держави, що відзначається активним стимулюванням розвитку або забезпечення національної ідентичності членів своєї нації, що проживають на територіях інших держав. Звісно ж, основним проявом цього поняття є створення самої держави навколо однієї нації, як інституту забезпечення її прав та особливостей. Четверте базове поняття націоналізму – важливість простору та часу для нації, також тісно пов'язана з поняттям уявленої спільноти. Воно передбачає апелювання до територіальних, лінгвістичних, культурних аспектів при визначенні поняття нації у конкретному суспільстві, а фактор часу додає важливості історичним аспектам нації, що часто частково визначає зовнішню політику держави (детальніше у розділі 3). Останнім для прояснення є поняття важливості емоцій та почуттів членів нації. За М. Фріденом, лише націоналізм «узаконює емоції як рушійну силу політичного життя...» [13, ст. 7]. Це поняття на практиці часто відображається у вигляді застосування спеціальних інтерпретацій для певних явищ та суспільних норм для надання їм пріоритетного значення при формуванні суспільних та національних інтересів держави. Як приклад можна привести застосування спеціальних дискурсивних практик, що висвітлюють ті чи інші явища чи норми з точки зору її надмірної важливості (або навпаки) для нації. Це призводить до певних емоційних варіантів сприйняття членами нації цих обставин, що й зумовлює та легітимізує окремі вияви націоналістичної політики [13, ст.4-8].

Охарактеризувавши та прояснивши основні поняття, що використовує націоналізм як тонка ідеологія, все одно складним для чіткого визначення залишаються його суміжні концепції. Так, М. Фріден відносить до них демократію, свободу, владу, етнічну належність, тощо [13, ст. 8]. Практично всі суміжні концепції націоналізму не є унікальними самі по собі і не містять чітких конотацій, через що націоналізм вдається до великої кількості практичних заходів з метою досягнення своїх цілей, які водночас є частинами інших ідеологій. Саме через обмежену кількість власних, унікальних рішень суспільних проблем націоналізм не є повною ідеологією, а лише тонкою, на периферії повних. На противагу цьому, М. Фріден визнає, що існують такі обставини, за яких націоналізм є не периферією домінуючої повної ідеології в конкретному випадку, а самостійною та єдиною [13, ст. 12]. За ним, такими обставинами є кризові моменти в державі, коли питання захисту нації стає першочерговим. Такими кризами є зовнішня загроза державі, економічна криза що сильно відчувається в повсякденному житті, загроза ідентичності нації та інші. В такі періоди часу націоналізм може ставати домінуючою ідеологією у виключному сенсі, адже він має набір власних методів вирішення питань, що постають під час кризи. Водночас, оскільки ці періоди відзначаються значними відхиленнями від буденного життя або ж можливістю сильних загроз, на тлі них інші суспільні проблеми втрачають свою силу (в контексті необхідності їх вирішення) [13].

В межах цієї роботи буде досліджуватися те, яким чином націоналізм як тонка ідеологія продовжує залишатися вирішальною (домінуючою) ідеологією угорської партії «Фідес» на чолі з прем'єр-міністром Віктором Орбаном, та яким чином націоналізм слугує інструментом забезпечення їх підтримки протягом тривалого часу.

1.2 Теорія конструктивізму та її поєднання з концепцією націоналізму

Третій розділ присвячений зовнішній політиці Угорщини, що розглядатиметься на прикладах Європейської міграційної кризи 2015-2016 років, реакції Угорщини на прийняття в Україні 2017 року «Закону України про Освіту» та виборам до Державних Зборів у 2018 році. Важливим третій розділ є для того, щоб зрозуміти яким чином Угорщина конструює національні інтереси на зовнішній політичній арені, яким чином її зовнішню політику визначає націоналізм та яку роль відіграють в забезпеченні підтримки для Віктора Орбана та партії «Фідес» у внутрішній політиці її зовнішньополітичні рішення. Теоретичний базис третього розділу ґрунтується на концепції націоналізму як тонкої ідеології М. Фрідена, а також теорії та методах теорії конструктивізму в міжнародних відносинах Александра Вендта. Остання є важливою, адже М. Фріден не концентрується на розгляді своєї концепції на міжнародному рівні. Водночас, він визнає, що: «націоналізм діє найкращим чином у міжнародній сфері, адже його концептуальна структура добре узгоджується із спрощеним політичним світом, в якому основними дійовими особами є держави...» [13, ст. 6]. Теорія конструктивізму в міжнародних відносинах, в свою чергу, пропонує методи конструювання національних інтересів держави та пояснює ті чи інші її рішення на міжнародній арені крізь призму власних для кожної держави, національних інтерпретацій міжнародних та внутрішніх обставин та явищ.

Теорія конструктивізму – це теорія Міжнародних Відносин, що є пояснює дії окремих акторів міжнародних відносин крізь призму власних, унікальних для них наборів інтерпретацій суспільних явищ та обставин. Теорія конструктивізму розглядає міжнародні відносини як анархічну систему, в якій актори (держави) діють з метою досягнення власних інтересів. Ці інтереси, на відміну від інших теорій міжнародних відносин (класичних, таких як реалізм чи позитивізм), базуються передусім на соціальних та історичних аспектах, а не на матеріальних

[15]. Також, при розгляді взаємодії між акторами міжнародних відносин, конструктивісти враховують певні норми, що є спільними для всіх учасників міжнародних відносин, але через власні інтерпретації мають різне значення для них. Іншими словами, автор цієї теорії пояснює те, що досліджує конструктивізм наступною тезою: «Чому США бояться однієї ядерної боеголовки КНДР, а не бояться значно більшої їх кількості у Великобританії» [34, ст. 255]. Аналізуючи зовнішню політику окремого актора можна виокремити його інтерпретацію цих «норм», таким чином пояснити та визначити його національні інтереси [34].

Самі ж норми – це стандарти поведінки для суб'єктів із заданою ідентичністю. Поняття ідентичності для конструктивізму є не менш важливим ніж для націоналізму, адже воно забезпечує конкретну групу спільними переконаннями щодо навколишнього світу та норм відповідно. Важливим в контексті цієї роботи є те, що якщо політичні актори що використовують націоналізм, апелюють до норм своєї нації, конструктивізм використовує ці норми як базис для інтерпретації міжнародних норм у конкретних обставинах [34].

Спільною змінною для аналізу у конструктивізму та націоналізму є поняття національних інтересів держави. Як було згадано вище, М. Фріден говорить про міжнародний аспект націоналізму лише як про комфортне середовище для існування цієї ідеології, оскільки воно є полем для презентування та відстоювання національних інтересів. А. Вендт, в свою чергу, поглиблює це пояснення тим, що за конструктивістського підходу міжнародна система є занадто слабкою в порівнянні з внутрішньодержавною, тому не може з такою ефективністю визначати дії своїх акторів (тобто держав) [34]. Під слабкістю міжнародної системи мається на увазі відсутність у ній аналогічних до державних контролюючих інституцій, що могли б ефективно перешкоджати девіантним діям держав на політичній арені при досягненні своєї мети (забезпеченні національних інтересів). В той же час А. Вендт визнає, що іноді можуть

складатися такі умови, за яких дії акторів на міжнародній арені визначатимуться третьою стороною, а саме у разі можливості певним актором чи інституцією змусити державу до тих чи інших дій [34]. Важливою спільністю у поняттях національних інтересів є те, яким чином вони формуються у конструктивізмі та націоналізмі. Для націоналізму поняття національних інтересів є одним з основних концептів, адже воно «витікає» з його ядра – нації. Нація, в свою чергу, це група людей об'єднана спільною етнічною, культурною та соціальною ідентичністю, яку формують час і простір. Відповідно, національні інтереси націоналістичної держави – це інтереси її нації. Конструктивізм, в свою чергу, при конструюванні національних інтересів окремих держав, як базис використовує поняття ідентичності у суспільстві, яке передбачає спільні інтереси через наявність спільної інтерпретації навколишнього світу. Таким чином, чим одноріднішим є внутрішній склад держави, тим простіше та точніше можна конструювати її національні інтереси на міжнародній арені, а саме ідентичність і є визначальним їх фактором. Послідовно, застосування конструктивізму для розгляду зовнішньої політики націоналістичної держави є ефективним саме через оперування спільним поняттям національних інтересів, а ідентичністю в такому випадку виступає національна ідентичність держави, що досліджується. Більше того, конструктивісти важливу роль у формуванні ідентичності також віддають простору та часу, під якими мають на увазі географічні, лінгвістичні та історичні аспекти формування суспільства. Такий самий підхід використовує й націоналізм при визначенні концепції своєї нації, що дає змогу ефективніше використовувати конструктивізм при розгляді національних інтересів націоналістичних держав [34].

Після розгляду поняття національні інтереси у націоналізмі та конструктивізмі, важливо його прояснити. Національні інтереси держави слугують провідником від інтересів нації на міжнародній арені до конкретних її

дій у ній. Вони визначають форму та зміст цієї дії, спираючись на соціальні та історичні (у першу чергу), а також матеріальні (у другу чергу) фактори, які в свою чергу формуються передусім ідентичністю держави. Загалом, як було згадано вище, міжнародна система є комфортним полем для націоналізму з огляду на те, що саме там інтереси нації є ключовим питанням, а також в них націоналізм може приймати власні форми (у вигляді дій), що зумовлені суспільним запитом, і рідко можуть диктуватися кимось ще. Останнє ж, не дивлячись на свою логіку формування: від запиту нації до його формування у національний інтерес та представлення державою на політичній арені, може мати й інструментальну мету виробника політики. Третій розділ роботи поєднує теорію конструктивізму в міжнародних відносинах та націоналізму як тонкої ідеології, для того, щоб пояснивши яким чином Угорщина конструює національні інтереси на міжнародній арені, виявити їх інструментальний характер [34].

Підсумовуючи цей розділ, у ньому описаний теоретико-методологічний базис цієї роботи, а також пояснено його застосування та поєднання у її наступних частинах. Так, морфологічний підхід до аналізу ідеологій дозволяє, шляхом розгляду їх структури, аналізувати дії політичного актора для визначення його належності до якоїсь ідеології. У цій роботі аналізуються риторика та вияви політики Віктора Орбана та партії «Фідес» в Угорщині та на міжнародній арені, що водночас є виявами націоналістичної політики як ідеологічної, так і такої, що допомагає підтримувати націоналізм єдиною домінуючою ідеологією в державі. Опис концепції націоналізму М. Фрідена виокремлює, окрім елементів його структури, необхідні умови для його «виживання». Так, у другому розділі ця концепція є теоретичною основою аналізу внутрішньої політики в Угорщині, та в якому досліджується використання націоналізму як інструменту політичної боротьби. Третій розділ поєднує зазначену концепцію з теорією конструктивізму в Міжнародних Відносинах. Таке поєднання зумовлене необхідністю теоретико-

методологічної бази для дослідження зовнішньої політики Угорщини як націоналістичної держави, та яку не в змозі надати лише концепція націоналізму М. Фрідена. Конструктивізм, як зазначено вище у розділі, оперує спільними поняттями з націоналізмом, що дозволяє уникнути розбіжностей у конотаціях тих чи інших термінів. Національні інтереси, що є визначальними у формуванні зовнішньої політики у обох підходів, розглядаються у третьому розділі разом водночас як частина концепції націоналізму, так і як інструмент забезпечення легітимності та підтримки В. Орбана та партії «Фідес» в Угорщині у внутрішньополітичній боротьбі.

Розділ 2. Націоналізм у внутрішній політиці Угорщини 2010-2018 років

2.1 Передумови та прихід до влади партії Фідес на Віктора Обрана у 2010 році

Початком новітньої історії Угорщини слід вважати 1989 рік, в якому була прийнята її друга Конституція, що передбачала відхід від однопартійної системи, відповідно, і віддалення від Радянського Союзу, що у 20-тому сторіччі фактично визначав порядок денний в Угорщині шляхом контролю єдиної ній політичної партії – «Угорської соціалістичної робітничої партії». Цю подію можна охарактеризувати як початок демократичної трансформації Угорщини, а в межах цієї роботи є важливою для розуміння основи майбутніх змін у її внутрішній політиці.

На початку 21-го сторіччя Угорщина продовжувала демократичні перетворення та в 2004-тому році вступила до ЄС, а з 1999 року була країною-членом НАТО. На внутрішній політичній арені боротьба тривала між трьома основними політичними партіями. Передусім, оскільки Угорщина є парламентською республікою, почати необхідно з представлення виборів до парламенту - Державних Зборів Угорщини (угорською – Országgyűlés, далі ДЗУ) частково у 2002 та у 2006 роках. Так, у парламенті після виборів 2002 року місця отримали: Угорська Соціалістична Партія (угор. - Magyar Szocialista Párt, далі – УСП) 178 місць, Фідес (угор. – Fidesz) 164 місця, Угорський Демократичний Форум (угор. - Magyar Demokrata Fórum, далі - УДФ) 24 місця та Союз Вільних Демократів (угор. - Szabad Demokraták Szövetsége, далі – СВД) 19 місць. За результатами виборів була сформована коаліція з УСП та СВД, а Фідес та УДФ, відповідно, сформували коаліцію. За ідеологічним спектром при владі після створення коаліції у 2002-2006 роках знаходилася ліва УСП в коаліції з більш ліберальними СВД, а Фідес та УДФ, які представляли правоцентристські погляди, отримали відносну меншість [24].

Для цілей цієї роботи не стільки важливими є результати парламентських виборів в Угорщині в 2002 році, як динаміка змін електоральних настроїв між виборами 2002 та 2006 років. В порівнянні, на аналогічних чергових виборах у 2006 році УСП здобули 190 місць у парламенті, Фідес 141 місце, Християнсько-Демократична Народна Партія (угор. -Kereszténydemokrata Néppárt, далі – ХДНП) 23 місця, СВД 20 місць та УДФ 11 місць. Коаліція знову була утворена с УСП та СВД, а в опозицію потрапили Фідес разом з УДФ та ХДНП [26]. За ідеологічним спектром при владі знову опинилися соціалісти, які отримали на 12 місць більше, ніж на виборах 2002 року. В цей час правоцентристські Фідес втратили 23 місця, а загальна кількість місць, що отримали партії більш консервативного або правого ідеологічного спрямування, зменшилася з 188 до 175 місць у парламенті. Загалом, можна говорити про те, що електоральні настрої громадян Угорщини не змінювалися протягом 2002-2006 років, і динаміка збільшення кількості «лівих» у парламент не є достатньо значною для того, щоб на ній концентрували свою увагу. Важливим є те, що на два терміни лівих лібералів при владі припало водночас і загальне економічне зростання в Європі (2002-2006 рік), а також економічна криза 2008 року. Ці періоди є важливими для розгляду в контексті для того, щоб за їх допомогою зрозуміти та проаналізувати внутрішню риторику політичних сил в Угорщині напередодні виборів до ДЗУ у 2010 році [26].

Отже, у період з 2002 по 2010 рік при владі в Угорщині знаходилася ліво-ліберальна коаліція. Ключовою подією, що визначила вид передвиборчих агітацій та результат виборів у 2010 стала економічна криза у світі 2008 року. Передувало цій кризі й без того проблемне становище угорської економіки: державний борг Угорщини станом на 2007 рік становив 66% та продовжував рости. Для порівняння, цей показник у інших країн колишнього соціалістичного блоку становив від 29% до 45% (Чеській Республіці та Польщі відповідно). І хоча показник державного боргу сам по собі не показує ефективності економіки, на

його тлі продовжувалося збільшення щорічного дефіциту бюджету, починаючи з 2002 року. Зрідка показник дефіциту бюджету вдавалося зменшити, але не за рахунок збільшення надходжень до нього від існуючих ставок податків, шляхом зменшення витратної його частини та збільшення ставок податків. Ще одним передуючим кризі чинником, що посилив вплив кризи на угорське суспільство, було те, що Центральний Банк Угорщини був вимушений піднімати облікову ставку, що призводило до «подорожчання» грошей. Це було зумовлено значним попитом на кредити в іноземній валюті, що сприяло росту інфляції в державі [10].

Криза 2008 року ознаменувала собою відхід іноземних інвестицій в Угорщину, що призвело падіння форінту (національної валюти Угорщини) у порівнянні з іноземними валютами. Як згадувалося вище, Угорщина мала значну частку державного боргу, яку мала віддавати в іноземній валюті. Більше того, станом на початок кризи 90% іпотечних кредитів видавалося також у іноземних валютах, що призводило до ще більшої неплатоспроможності громадян. Для подолання економічної кризи ліво-ліберальна коаліція вдавалася до нових підвищень ставок податків, а це, в свою чергу, призводило до збільшення економічного навантаження на громадян. В результаті, задля збереження економіки уряд погодився на позику у розмірі 20 млрд. євро від Міжнародного Валютного Фонду [10].

Наслідками кризи, крім логічного занепаду стану економіки, стали підвищення ставок податків для громадян та підприємців, що були зумовлені ще й необхідністю віддавати позичені у МВФ кошти, інфляція та безробіття. Фактично, те що економічна криза прийшлася на період правління лівих та ліберальних сил у Державних Зборах і визначило результат виборів 2010 року. Як було показано раніше, з початку 2000-них основними політичними силами в Угорщині були ліва УСП та права партія Фідес. В тих умовах, що склалися в результатах кризи, послідовно звинувачувалася чинна влада. Фактор економічної

кризи зумовив нестабільність політичної системи в Угорщині та розкол у діючій коаліції. Це, в свою чергу, породжувало нестабільність самої політичної системи, та мало відповідний ефект на електоральні настрої громадян. Майкл Дж. Роскін, ссилаючись на Джованні Сарторі на прикладі нестабільності Веймарської Республіки, що була спричинена як політичними, так і економічними чинниками (наслідками першої світової війни та світової кризи 1920-тих років), говорить про виведене ним поняття поляризованого плюралізму на виборах [28, ст.133]. Поляризований плюралізм як явище говорить про те, що у випадку нестабільності політичної системи на виборах голоси розподіляються навколо крайніх політичних сил. У випадку Угорщини, економічна криза і є базисом для нестабільності політичної системи, а оскільки представники одного, лівого ідеологічного полюсу фактично визнавалися винними у цій ситуації, голоси на виборах зосередилися навколо протилежних ідеологічних сил – починаючи від правоцентристів, закінчуючи радикальними правими. Про це свідчать і самі результати парламентських виборів 2010 року, на яких партія Фідес на чолі з В. Орбаном, разом зі своїм електоральним союзником ХДНП, що представляли праві та консервативні сили відповідно, отримали 262 з 386 місць у Державних Зборах. Ще одним підтвердженням явища поляризованого плюралізму на цих виборах є отримання праворадикальною партією Йоббік (угор. – Jobbik) 47 місць у Державних Зборах, хоча на аналогічних виборах у 2006 році вона навіть не змогла пройти 5%-вий поріг [7].

Що ж стосується передвиборчої агітації партії Фідес, то вона містила атрибути націоналістичної ідеології, наприклад розміщення державних символів як тла своїх рекламних брошур та бігбордів [16]. Важливішим у цьому контексті є передвиборча програма В. Орбана, що називалася «Політика національних справ» (угор.-Nemzeti ügyek politikája) [22]. У ній лідер партії наголошує, що основними цінностями для уряду мають бути «увага до проблем людей», а в

останні роки влада концентрувалася на «власник інтересах» її розпорядників [22]. Яскравим виявом націоналістичного забарвлення є те, що при використанні терміну «держава» у програмі частіше використовується слово «nemzet», що дослівно перекладається як «нація». Таким чином, і державні інтереси і державна політика у риториці В. Орбана звучать як «національні інтереси» та «національна політика», без використання аналогічних в угорській мові слів «állam» (держава) або «ország» (країна). Використання саме терміну «нація» дозволяє говорити про націоналістичний ідеологічний базис цієї партії. І хоча прихід до влади партії Фідес був скоріше зумовлений обставинами, зазначеними раніше, така риторика послідовно продовжилася вже у виявах внутрішньої політики партії та В. Орбана, які можна назвати націоналістичними.

2.2 Зародження націоналізму у внутрішній політиці Угорщини.

Конституція 2012 року

За результатами парламентських виборів 2010 року в Угорщині, як було зазначено раніше, до влади прийшла партія Фідес. Отримавши 262 місця з 386 у Державних Зборах, вона отримала конституційну більшість. Одразу після виборів новим прем'єр-міністром був призначений лідер партії Віктор Орбан. Для цілей цієї роботи важливим є дослідити та пояснити, яким чином Угорщина трансформувалася у націоналістичну державу, для того, щоб надалі говорити про інструментальне використання націоналізму як інструменту легітимізації В. Орбаном та його партією [7].

Одним з перших виявів націоналізму цих акторів стало ініціювання змін до Конституції Угорщини у 2010 році. Після створення відповідного комітету для розробки нового Основного Закону держави, 14 березня 2011 року Національні Збори прийняли нову Конституцію. За поясненнями самої партії Фідес, вона «замінила комуністичну Конституцію, частково змінену у 1990 (1989 -прим. Автора) році. Перехідний період був юридично закритий» [25]. Основною зміною

в ній, для цілей цієї роботи, слід вважати дві додані глави, що називаються «Nemzeti hitvallás» та «Alapvetés» [5].

Перша додана глава стала свого виду передмовою до Конституції, а її назва перекладається як «Національна віра». У ній йдеться про позицію Угорщини та її громадян щодо свого минулого, своїх цінностей та своїх зобов'язань перед нацією. Так, серед іншого, у ній йдеться: « МИ, ЧЛЕНИ УГОРСЬКОЇ НАЦІЇ, на початку нового тисячоліття, заявляємо, що: ... ми обіцяємо зберегти нашу націю, яку розривають шторми попереднього сторіччя (прм. Автора. – йдеться про Тріанонський мирний договір 1920 року, що розділив території Угорщини між іншими державами, а також про вплив СРСР на Угорщину у 20-тому сторіччі) , її духовне та духовну культуру... Ми визнаємо роль християнства як таку, що зберігає нашу націю... Ми зобов'язуємося зберегти нашу спадщину, угорську культуру, унікальну мову та Карпати... Ми вважаємо, що найважливішими засадами нашого існування є сім'я та нація разом... Наш основний закон це основа нашої правової системи: договір між угорцями минулого, теперішнього та майбутнього... це вияв волі нації, форми у якій ми хочемо жити... Ми, громадяни угорщини, готові до того, щоб закласти основу порядку країни шляхом співпраці нації» [20]. Як вже зазначалося, саме партія Фідес ініціювала зміни до Конституції та одногolosно підтримала їх, маючи конституційну більшість у Державних Зборах. Аналізуючи цю частину змін до Основного Закону, особливо враховуючи їх статус в ньому, адже ця глава фактично відкриває Конституцію, можна говорити про те, що Фідес визнають свою ідеологією націоналізм, юридично відтворюючи його структуру.

Так, як йшлося у першому розділі, ядром націоналізму є поняття нації. Нація – це група людей об'єднана спільною етнічною, культурною та соціальною ідентичністю, яку формують час і простір. З наведеного відривку передмови до Конституції видно, що нація визнається основною засадою існування Угорщини,

а відповідно і основною її цінністю. До її культурної та соціальної ідентичності Фідес (як ті хто ввели поняття нації до Конституції) відносять угорську мову, звичаї, спільне історичне минуле, теперішнє та майбутнє. Виділяючи націю та її збереження основною цінністю, вони створюють перше основне поняття націоналізму – національність, в контексті превалювання її інтересів над іншими, оскільки вона потребує найбільшої уваги для збереження. Що стосується другого основного поняття націоналізму – позитивної валоризації своєї нації, про нього йдеться у третьому розділі, адже часто це є виявляється у зовнішній політиці, або ж не закріплюється юридично, адже це є виявом дискримінації однієї національної групи іншою.

Третє основне поняття націоналізму – бажання інституційним шляхом закріпити перші два, саме по собі втілюється у закріпленні цих двох глав у Конституції. Більше того, внесені зміни що розглядаються в цій роботі фактично проголошують Угорщину національною державою – такою, що зосереджена навколо угорської нації та має на меті відстоювання її інтересів. Це також підтверджує наведена вище риторика партії щодо важливого історичного внеску цієї Конституції, що дає відлік новій історії Угорщини. Таким чином Угорщина як політичний інститут (тобто держава) закріплює статус та важливість угорської нації – тобто ядра угорського націоналізму.

Важливість простору та часу для формування соціальної ідентичності – четвертий основний концепт націоналізму. Оскільки основні поняття та концепції націоналізму, потрапляючи до конкретного середовища, набувають різних форм, формуючись під обставинами в цьому середовищі, то з наведеного уривку можна стверджувати й про наявність цього концепту ідеології в політиці партії Фідес. Так, час та простір у першій главі визначаються спільними історичними подіями, що формували сучасний стан Угорщини: «Ми пишаємося тим, що наш король Святий Стефан був... та зробив угорську державу частиною

християнської Європи.... Ми поважаємо досягнення нашої історичної конституції та Святої Корони, що втілює конституційну спадкоємність Угорщини та єдність нації.... Ми не визнаємо нашу історичну конституцію, що склалася в результаті іноземної окупації. Ми відмежовуємо угорську націю та її громадян від комуністичних та націонал-соціалістичних злочинів, скоєних за часів диктатури. Ми не визнаємо правову спадкоємність комуністичної «конституції» 1949 року, що була основою тиранічного панування, тому визнаємо її недійсність.... Ми згодні з представниками першого вільного парламенту, що в своїй першій резолюції заявили, що наша свобода бере початок з революції 1956 року» [20]. Спільне історичне, культурне та геополітичне минуле, про яке йдеться у цьому уривку, формує її національну ідентичність, що в свою чергу підтримує ядро ідеології – угорську націю, в контексті її важливості.

Остання наведена М. Фріденом основна концепція націоналізму – роль емоцій та почуттів всередині нації. Як згадувалося в першому розділі, ця концепція виявляється у відчутті себе частиною нації та почутті відповідальності за неї кожним її членом. Ця концепція невідривно пов'язана в поняттям «уявленої спільноти» Б.Андерсона [1, ст. 23]. Як пояснювалося у першому розділі, воно передбачає те, що кожен член нації на «відчуває» кожного іншого її члена навіть не контактуючи з ним, усвідомлюючи його існування та спільні інтереси. У першому наведеному уривку наводиться теза про важливість виконання усіх вимог цієї Конституції задля «угорців теперішнього та майбутнього», оскільки вони – члени нації, то поділяють засади цього документу та вбачають у ньому закріплення основних цінностей своєї нації. Ця теза, разом із зазначеними раніше тезами про важливість збереження угорської нації та про її цінність, створює підґрунтя для існування п'ятого основного поняття націоналізму, немов визначаючи необхідні норми почуттів та емоцій, що мають бути у її членів.

Що ж стосується другої доданої глави, то її назва за контекстом перекладається як «основа» або «базис». Ця глава є другою після розглянутої вище «передмови» в Конституції, та містить 20 статей, які в загальних рисах визначають політичну систему Угорщини та на чому вона базується (верховенство права, система стримувань та противаг, співпраця з ЄС тощо), назву держави, валюту, офіційну мову тощо. Можна сказати, що цей розділ фактично і слугує основою для подальших у Конституції, що написана та керується принципами з цього розділу, поглиблюючи їх та конкретизуючи. Водночас, для цілей цієї роботи важлива стаття D цього цієї частини Основного Закону. В перекладі ця стаття звучить: «Керуючись ідеями єдності угорської нації, Угорщина бере на себе відповідальність за долі угорців, що проживають за її кордонами, сприяє збереженню та розвитку їх спільнот, підтримує їх зусилля щодо збереження їх угорськості, підштовхує їх співпрацю між собою та з Угорщиною» [20]. Ця стаття сама по собі лише слугує ще однією базовою для подальших законів про угорську діаспору, а через відсутність конкретно прописаних механізмів «сприяння» та забезпечення «відповідальності», інтерпретується, як буде показано у третьому розділі, за бажанням самих виробників зовнішньої політики Угорщини. Що ж стосується ідеологічного розгляду цієї статті, то вона, разом з наведеними раніше, забезпечує важливість поняття нації для Угорщини. Важливим буде також додати, що націоналістичним змінам національної ідентичності в Угорщині також сприяє те, що вона є моноетнічною державою [31]. Спільна етнічність, що включає в себе мову, дозволяє простіше апелювати до поняття нації та її важливості.

Виділивши всі елементи структури націоналізму, а саме його ядро та основні поняття у поправках до Конституції Угорщини 2011 року, можна сказати, що партія Фідес визнає цю ідеологію своєю. Водночас, як зазначалося у першому розділі, націоналізм як єдина та домінуюча в суспільстві ідеологія може існувати

лише в часи кризи та нестабільності. Таким чином, партія Фідес, що внесла до нової Конституції наведені вище уривки з доданих глав, створила юридичне підґрунтя для застосування націоналістичної політики тоді, коли це стане можливо. Оскільки, як зазначалося в тому ж першому розділі, націоналізм – тонка ідеологія, що не має повного спектру відповідей на суспільні питання, то в час цієї «стабільності» ідеологія Фідес схиляється до консервативної, що видно також з наведених уривків, в яких йдеться про важливу роль угорських традицій, зокрема християнства. В такий час націоналізм виступає периферією консервативної ідеології, але знаходиться там не як адаптивний механізм, що має на меті розширити спектр суспільних запитів, який консерватизм може вирішити власними засобами, а для того, як буде зазначено пізніше, в часи нестабільності стати домінуючою ідеологією владної партії та її лідера В. Орбана.

2.3 Зміни до закону про громадянство та передвиборча агітація партії Фідес у 2014 році.

Прийняття нової Конституції в Угорщині у 2012 році створило міцне юридичне підґрунтя для існування націоналізму та його практичного використання: пояснення націоналістичними положеннями Конституції окремі вияви політики партії «Фідес» та Віктора Орбана. Паралельно з цим влада розпочала зміни загальні зміни у політиці держави.

Першим виявом націоналізму стали зміни до Угорського Закону щодо громадянства 1993 року, прийняті 26 травня 2010 року. Ці зміни доповнювали закон про громадянство та змінювали окремі його частини, а також визначали новий порядок набуття угорського громадянства шляхом звичайної та пільгової натуралізації, зокрема для етнічних угорців, що могли довести свій родовід. Основними для цілей цієї роботи є наступні тези цього закону:

- 1) «При народженні дитини у громадянина Угорщини вона стає громадянином Угорщини за походженням» [3].
- 2) «Пільгова (або прискорена) натуралізація передбачає набуття громадянства Угорщини не її громадянином за умов надання ними доводів про угорське походження та підтвердження знання угорської мови» [3].
- 3) «Звільненими від підтвердження знання угорської мови можуть бути неповнолітні діти, що отримують угорське громадянство разом з батьками, або їх батьки вже мають угорське громадянство» [3].
- 4) Для отримання угорського громадянства шляхом прискореної натуралізації заявник складає присягу перед визначеною особою, якою є ... уповноваженим консулом або консульським працівником Угорщини». [3].
- 5) Термін розгляду заявки на отримання громадянства Угорщини шляхом прискореної натуралізації обмежується трьома місяцями [3].

З наведених уривків змін очевидним стає те, що отримати громадянство Угорщини стає значно простіше, адже тепер для цього необхідний мінімум знань (відсутність вимоги до знання законів або Конституції Угорщини, її історії – за аналогією до натуралізації в інших країнах), а в деяких випадках необхідно лише мати угорського нащадка. До цього ж, для отримання угорського громадянства більше не має необхідності подавати документи безпосередньо в Угорщині, а можна це зробити у найближчому консульстві, що наділене такими повноваженнями. Врешті, сама процедура була обмежена трьома місяцями на розгляд заявки а потім складанням присяги, що також сильно спрощувало процес натуралізації в порівнянні з тим, що відбувався до прийняття цього закону [18]. Окрім очевидних юридичних послаблень, в реальності все відбувалося ще простіше. Як пише Юдіт Тот, нові положення закону фактично виключають необхідність проживання в Угорщині для отримання її громадянства. Більше того,

підтвердження угорського походження відбувається за дуже формальною процедурою, і на практиці необхідно доводити лише вірогідність свого угорського походження. Врешті ж, вона зазначає, що така «потужна» процедура натуралізації ссилається на результати визнаного недійсним референдуму 5 грудня 2004 року, на якому піднімалося питання надання угорського громадянства етнічним угорцям, що проживають у сусідніх країнах [18].

Все зазначене вище стосується процедури прискореної (пільгової натуралізації), на яку могли претендувати етнічні угорці. Процедура звичайної натуралізації не зазнала значних змін і залишилася такою ж складною. Для не-угорських імігрантів необхідно скласти «складний тест на знання угорської мови та конституції», а тривалість цієї процедури може тривати роками. Більше того, Юдіт Тот зазначає, що така процедура «дискримінує представників не-угорської етнічності» [18], адже у змінах до закону передбачається значне збільшення вартості тестів (з 29 до 129 євро), в той час як процедура прискореної натуралізації є безкоштовною. Порівнюючи ці умови, очевидно виглядає перевага угорської влади надавати громадянство саме за національною приналежністю заявників, що є яскравим виявом другого основного поняття націоналізму – позитивної валоризації власної нації. Воно виявляється насамперед у тому, що належність до угорської нації юридично створює спрощені умови для отримання угорського громадянства. Більше того, сама процедура прискореної натуралізації не є чітко прописаною (форма перевірки знання угорської мови для представників угорської національності визначається як співбесіда з уповноваженим угорським посадовцем), що значно збільшує «вартісну» значимість належності до угорської національності в порівнянні з належністю до інших. Сама ж процедура прискореної натуралізації, що передбачає це підтвердження до належності до угорської національності, фактично може базуватися на територіальних доводах проживання заявника

(заявник може апелювати до історичних подій, що зумовили його проживання не на території сучасної Угорщини, таких як Тріанонських мирний договір), що знову підкреслює націоналістичний характер цієї політики [18].

Врешті, варто додати, що форма, яку приймає націоналізм у змінах до закону про громадянство, сприяє утворенню описаного вище явища «уявленої спільноти». Етнічні угорці, що проживають за кордоном, через зрозумілі причини рідше можуть ідентифікувати себе як представників угорської нації, ніж ті, що живуть всередині країни. Політика щодо надання угорського громадянства (що, зрозуміло, надає його користувачам значні пільги та дозволяє висувати вимоги щодо їх отримання) створює ефект інтенції до возз'єднання угорської нації та умовний посил, що про діаспору не забувають. Це на почуттєвому рівні призводить до ознак уявленої спільноти у тих угорців, що отримали громадянство: вони немов усвідомлюють що вони не одні та їх інтереси, на рівні з інтересами тих, хто проживає в межах Угорщини, є важливими та такими, що визначають зміст та спрямованість політики нового уряду. Натомість можна стверджувати, у звичайних громадян це створює аналогічний ефект через те, що вони спостерігають за цією політикою (за її інтенцією), що фактично відповідає їх інтересам, оскільки це питання підіймалося на зазначеному вище референдумі (що був визнаний недійсним через низьку явку, хоч і серед тих, хто проголосував, більшість підтримало винесене рішення).

Водночас, не дивлячись на наявність подібних виявів націоналістичної політики, загальна характеристика внутрішньої політики в Угорщині все ще не могла називатися такою. Це можна пояснити тим, що націоналізм не був настільки необхідним суспільству, щоб використовувати виключно його. Іншими словами, не було кризового стану, про який пише М. Фріден, для створення суспільного запиту, який задовільнив би націоналізм як домінуюча ідеологія. Так, протягом 2010-2014 років, окрім зазначених вище проявів націоналізму, що

скоріше створювали підґрунтя для його виходу на «передній план», уряд В. Орбана проводив націоналістичну політику подолання наслідків кризи 2008 року. У перший рік своєї каденції В. Орбан оголосив про нову програму економічного розвитку, що мала на меті створення робочих місць, боротьбу з корупцією, зменшення дефіциту бюджету та допомогу окремим категоріям громадян. Основними заходами стали значні пільги для багатодітних сімей (зменшення ставок податків та збільшення виплат), загальне зменшення ставки податку на прибуток підприємств водночас із введенням кризового податку для банків. Результатом цієї політики стала відмова зовнішніх кредиторів Угорщини (МВФ та ЄС) продовжувати цільову програму фінансування Угорщини для подолання наслідків економічної кризи 2008 року. У відповідь на це уряд В. Орбана ввів нові «кризові податки», що переважно стосувалися іноземних компаній, що діяли в Угорщині. Завдяки надходженням з цих податків угорський уряд продовжував націоналістичну політику підтримки громадян шляхом збільшення соціальних виплат, зменшення вартості комунальних платежів та дозвіл виплачувати іпотечні кредити у іноземній валюті на вигідних умовах, хоча самі економічні показники, такі як курс форінта, продовжували знижуватися. У 2012 році Європейська комісія подала до суду на Будапешт через прийняття «кризових законів» та недотримання принципів розподілу влади (змін до порядку формування та повноважень діяльності Конституційного суду), що змусило уряд В. Орбана стати лояльнішим, через що допомога від ЄС та МВФ частково поновилася, а курс форінта зміг закріпитися [11].

Наведена вище економічна політика, а саме протистояння з іноземними фінансовими установами та обкладання їх різноманітними податками для покращення якості життя самих громадян є ще одною яскравою націоналістичною рисою уряду В. Орбана та партії Фідес. Перед виборами 2014 року була фаворитом саме через свої популярні серед населення націоналістичні

рішення, наведені вище. Важливим аспектом виборів 2014 року стало те, що партія «Фідес» фактично не запропонувала жодної передвиборчої програми. Водночас, її політична агітація полягала у двох гаслах: «Живемо краще вже 4 роки» та «Угорщина ефективніша! Пенсії що не втрачають своєї цінності. Комунальні платежі подешевшали. Податкові пільги для сімей» [30, ст. 17]. До цього додавалася окрема реклама у вигляді бігбордів із зображенням Орбана та написом «прем'єр-міністр Угорщини» [30, ст. 19]. Таке позиціонування партії Фідес на передвиборчих перегонах по-перше акцентувало увагу електорату на досягненнях уряду за останні 4 роки, а також уособлювали ці досягнення персоною В. Орбана – як їх імплементатора. Решта передвиборчої агітації виконувала дискредитаційну функцію, та стосувалася інших політичних сил, а не своєї партії, тому немає сенсу приводити її зразки у цій роботі [11] [30].

Коротко підсумовуючи в Угорщині періоду 2010-2014 років, можна сказати, що він перебував на стадії формування свого базису. Юридичні підстави націоналізму створила Конституція 2012 року, а його виявами стала економічна та соціальна політика уряду В. Орбана та зміни до закону про громадянство. Вони утворили ядро націоналізму та всі його основні поняття, зазначені М. Фріденом та у першому розділі цієї роботи. Вдала соціально-економічна політика сприяла формуванню «необхідної» національної ідентичності серед угорців, а цей процес можна вважати завершеним тоді, коли на виборах 2014 року, на яких Фідес вирішили усі свої досягнення уособити В. Орбаном, вона знову отримала конституційну більшість у Національних Зборах. Таким чином для громадян Угорщини у 2014 році вибір стояв між декількома політичними партіями та окремою кандидатурою, з якою вони пов'язували усі досягнення Угорщини за останні 4 роки. Фактично, відбулося формування нової національної ідентичності угорця, з її політичним лідером В. Орбаном, якому вдалося переконати громадян, що він є захисником нації та її інтересів [11].

Розділ 3. Роль націоналізму у міжнародних відносинах Угорщини 2015-2018 років та виборах 2018 року.

У попередньому розділі я розглянув формування націоналізму в Угорщині протягом 2010-2014 років. Метою цього розділу є визначити роль націоналізму у міжнародних відносинах Угорщини 2015-2018 року, а також на виборах 2018 року. Як зазначалося у першому розділі, для цілей цієї роботи зовнішня політика Угорщини розглядатиметься базуючись на поєднанні концепції націоналізму як тонкої ідеології М. Фрідена та теорії Конструктивізму у Міжнародних Відносинах.

3.1 Зовнішня політика Угорщини під час Європейської міграційної кризи 2015-2016 рр.

Основним кейсом для розгляду націоналізму у зовнішній політиці Угорщини є Європейська міграційна криза 2015 року, оскільки вона, як буде показано далі, відіграла ключове значення у переході націоналізму від периферійної до повної ідеології для Угорщини на період 2015-2018 років. Водночас, у цьому підрозділі застосовується лише теорія конструктивізму у Міжнародних Відносинах, оскільки М. Фріден, як було зазначено у розділі 1, не пояснює те як працює націоналізм у зовнішній політиці держави та не вдається до аналізу міжнародних відносин загалом. Тому роль націоналізму у зовнішній політиці Угорщини та на виборах 2018 року розглядається вже після того, як у цьому підрозділі пояснюється чому Угорщина могла вдатися до своєї політики на міжнародній арені з точки зору міжнародних відносин.

Європейська міграційна криза – міграційна криза в Європі у 2015-2016 році, спричинена значним збільшенням кількості біженців та нелегальних мігрантів до ЄС з країн Африки та Близького Сходу (передусім – з Сирії) та неготовністю першого їх ефективно приймати та розподіляти. Ще одною проблемою, яку

спричинила криза, стало порушення буденного життя в місцях найбільшого скупчення мігрантів, що було викликане культурними та соціальними аспектами поведінки останніх. За 2015 рік кількість зафіксованих нелегальних перетинів кордону Європейського Союзу склала 1 822 337 випадків, проти 282 962 у 2014 році [27, ст. 17].

Як зазначалося вище, згідно з теорією конструктивізму, міжнародні відносини регулюються примусом та особистими інтересами акторів (держав)[3]. Для початку, важливим для розуміння є те, що в цій частині роботи розглядаються країни-члени ЄС та Шенгенської Угоди як ті актори, до яких відповідне наддержавне утворення має можливість чинити регулятивні міри. Таким чином, примусом для обраних країн, серед яких є і Угорщина, є політика ЄС щодо вирішення міграційної кризи 2015 року. Останній, в свою чергу, під час Європейської міграційної кризи, наголошував на необхідності колективного подолання проблеми міграції, пропонуючи квоти на розселення мігрантів у країнах-членах ЄС та декларуючи порядок ставлення до мігрантів з боку держав. Особливий наголос робився на дотриманні державами цінностей ЄС, закріплених у другій статті «Угоди Європейського Союзу» [8]. Так, мігранти (в тому числі й нелегальні), мали забезпечуватися предметами першої необхідності та тимчасовим місцем проживання, до того моменту, поки не отримають офіційного дозволу на перебування в певній країні та не будуть до неї доставлені (у випадку, якщо мігрант виявив бажання отримати статус біженця у конкретній державі, або якщо, згідно з квотами на державу, вони мали бути переміщені до визначеної спеціальною комісією).

Як зазначає Александр Вендт, в системі міжнародних відносин не існує таких сильних інституцій, що могли б регулювати міждержавні стосунки так само, як держава регулює стосунки суспільні [34]. Через цю «обмежену» владу в міжнародних відносинах актори (держави) вдаються частіше до

індивідуальних репертуарів вирішення проблем, якщо вбачають у цьому певні (не тільки матеріальні) вигоди. Європейський Союз у своїх регулятивних мірах спрямованих на подолання міграційної кризи встановлював певні «норми» поведінки для держав-членів. Повертаючись до теорії конструктивізму в Міжнародних Відносинах, ці норми потребують інтерпретації, що у випадку їх розуміння для Європарламенту передбачало виконання описаних вище заходів, базуючись на спільних цінностях та колективному підході до вирішення проблеми.

В той же час, другим фактором, що визначає міжнародні відносини при їх розгляді крізь призму конструктивізму, є особисті (національні) інтереси держав. Ці інтереси, в свою чергу, формуються під впливом набору різних факторів, як матеріальних, так і історичних, культурних та особистісних. Звісно, основною проблемою Європейської міграційної кризи були мігранти та біженці, кількість яких перевищувала кількість, яку ефективно могли прийняти країни Європейського Союзу. Таким чином, ця проблема була спільною для всіх держав, але «норми», що мали б регулювати її вирішення, диктувалися «зверху». Держави, в свою чергу, через власний набір інтерпретацій «норм», вдавалися до різних шляхів подолання цієї проблеми на локальному рівнях.[34]

Угорщина у 2015 році отримала рекордну кількість заявок на легальну міграцію. Так, у третьому кварталі 2015 року кількість таких заявок сягнула 108 085 (26.1% від загальної кількості заявок до всіх країн ЄС), що було найбільшим показником після Німеччини (26.2% відповідно). При перерахунку на умовну кількість потенційних мігрантів на мільйон населення, показник Угорщини становив також другу після Німеччини величину у 10 974 особи [6].

До того ж, через геополітичні обставини Угорщина страждала від мігрантів, які транзитом прямували з Хорватії та Сербії до Німеччини та інших країн. Деяка кількість таких мігрантів залишалася в Угорщині, тоді як інша частина залишала

за собою сміття та загалом перешкоджала звичайному перебігу суспільного життя у країні. На тлі зазначених вище обставин, Угорщина вдалася до ряду заходів, спрямованих на зменшення кількості переселенців на своїх територіях. Так, у 2015 році на кордоні з Сербією Угорщина побудувала стіну довжиною 175 км., доповнену колючим дротом, з метою уникнення нелегального потрапляння на територію держави мігрантів. Пізніше у 2015 році Угорщина оголосила про зведення аналогічної стіни на кордоні з Хорватією, а також закриття «зеленого коридору» для біженців із цієї країни, автоматично перенаправляючи їх до Словенії [19].

Для того, щоб зрозуміти конструкт інтересів Угорщини в питанні мігрантів, ми пропонуємо проаналізувати безпосередню промову прем'єр-міністра Віктора Орбана на засіданні Державних Зборів Угорщини, на яких розглядалося питання посиленого контролю кордонів та зведення стіни на кордоні з Хорватією, а також загалом обговорювалася участь Угорщини в подоланні міграційної кризи. Так, під час свого виступу, Віктор Орбан сказав: «Тут змішуються 2 різні слова, і є сенс їх зараз розмежувати (прим. Тут – у питанні кризи). Слова «вирішення ситуації» та « управління ситуацією». Важливо розмежувати ці питання для того, щоб прояснити наше мислення і дати відповідь на питання: на що ми можемо зважитися, а на що ні. Вирішити цю ситуацію Угорщина не може. Тобто, зупинити потік мігрантів або зупинити ті причини, що його викликали. Ми можемо взяти участь у міжнародній акції, яка має це на меті. Але самостійно вирішити ми не можемо (прим. - Ситуацію). Те, на що ми можемо зобов'язатися, так це управління ситуацією, тому що хоч ми не можемо її вирішити, ми не згодні жити разом з нею за будь-яких обставин (прим. – терпіти її). Ми не можемо дати свою згоду, щоб знехтувати чинним законодавством (прим. – Угорщини). Ми не можемо допустити, щоб люди без реєстрації чи ідентифікації особистості... пройшли через нашу країну чи знаходилися тут. Тобто, коли ми посилюємо

відповідальність (прим. – за нелегальний перетин кордону) та будемо паркан... ми визначаємо спосіб співіснування з цією ситуацією. Так ми будемо жити, доки міжнародна спільнота не вирішить (прим. – ситуацію). Наша відповідальність у бік громадян Угорщини зробити так, щоб співіснування з цією ситуацією відбувалося, в першу чергу, з врахуванням їх інтересів.» Разом з цим, під час промови В. Орбан згадав, що у 1956 році була чітка система регулювання біженців з Угорщини, а мігранти «не блукали у пошуках комфортної для себе країни» [23, хв. 2-6].

Як було зазначено раніше, теорія конструктивізму постулює, що держави при виконанні дій на міжнародній арені часто регулюються нематеріальними факторами, віддаючи перевагу соціальним та історичним. ЄС, як інституція, що взяла на себе зобов'язання подолати проблему міграції, запропонувало свої правила та норми. Угорщина, як яскраво видно з промови В. Орбана, інтерпретує цю ситуацію по-іншому, наголошуючи на тому, що основними інтересами Угорщини є таке регулювання мігрантів, яке задовільнить громадян. Така інтерпретація, в свою чергу, є яскравим виявом націоналізму, адже вона на перший план виносить інтереси угорської нації. Цим, а також апелюванням до історичних подій, В. Орбан створює сам конструкт національних інтересів Угорщини у питанні мігрантів. Рішення, які впроваджує Угорщина, такі як побудова стіни на кордоні з країнами, з яких приходять мігранти, посилення військового контролю над кордоном, а також зміна чинного законодавства демонструє їх (рішень) відповідність саме національним інтересам держави. Не дивно, що соціологічні опитування 2015 року в Угорщині показували, що громадяни найбільшою проблемою вбачають саме мігрантів, а не щось інше. З іншого боку, це не зменшує того фактору, що В. Орбану особисто було вигідно провадити таку політику. До цього аспекту ми пропонуємо перейти у другій частині роботи.

Повертаючись до міжнародної системи, в якій діє Угорщина, та до факторів примусу (зазначених у розділі 1, тобто акторів міжнародних відносин, що можуть визначати дії інших у цьому полі), ми можемо виділити ще один аспект впливу, що зумовив такі дії держави. Після описаних вище дій міжнародна спільнота закликала вжити заходів щодо дій Угорщини на міжнародній арені. Як підтвердження тези, що в міжнародних відносинах не має сильної регуляторної інституції, що контролює її акторів, можна вказати те, що ЄС так і не зміг будь-яким чином завадити Угорщині здійснювати політику відмежування від мігрантів. Більше того, навіть найвпливовіші міжнародні правозахисні організації рекомендували лише ініціювати процес перевірки дій Угорщини на предмет відповідності статті №2 «Угоди про Європейський Союз» [14], [32] .

Рішення Угорщини в цьому питанні приймалися на тлі рішень інших держав-членів ЄС і важливим є додати, що зазначені вище націоналістичні дії Угорщини припали на загальну активізацію націоналістичних політичних сил у Європі. Конструкт, який пропонував останній, втілювався в практики інших держав у вигляді колективних заходів, з врахуванням «норм» у їх інтерпретації Європейським Союзом. Так, вони переважно намагалися приймати біженців, та не закривали кордони від інших держав. Девіантна «поведінка» Угорщини пояснюється наведеними вище факторами, а також виявами внутрішньої політики, про які йдеться у наступній частині цього розділу.

3.2 Інструментальний аспект використання націоналізму в зовнішній політиці Угорщини 2010-2018

У попередній частині розділу ми, з точки зору теорії конструктивізму, проаналізували причини такої поведінки Угорщини в контексті Європейської міграційної кризи. Як зазначалося вище, теорія конструктивізму в міжнародних відносинах не дає чіткої відповіді, яким чином внутрішньополітичні рішення чи події впливають на зовнішню політику держави, визначаючи лише роль

інтерпретації міжнародних норм ідентичностями держави та виробниками її політики. У цьому підрозділі, визначивши раніше конструкт національних інтересів Угорщини, ми проаналізуємо внутрішні аспекти такої політики, а саме чому вона стала можливою (в контексті її підтримки громадянами) та яким чином вплинула на вибори 2018 року.

Так, після приходу до влади у 2010 році в Угорщині партії «Фідес» на чолі з В. Орбаном на посаді прем'єр-міністра, Угорщина розпочала свій шлях перетворення на націоналістичну державу. Приймаючи у 2011 році загалом у другому розділі нову Конституцію вона Фідес створили потужне юридичне підґрунтя для застосування націоналістичної політики. По-перше, як було продемонстровано у другому розділі, нова Конституція стала основою для всіх основних концептів націоналізму, з яких утворюються його практичні вияви. По-друге, вона *de-jure* легалізувала (принаймні, всередині Угорщини) ті форми, яких набуває націоналізм на практиці в Угорщині. По-третє, нова Конституція заснувала певні інтерпретаційні рамки, якими водночас і окреслила основною цінністю Угорщини її націю, а також створила набір характеристик, якими члени нації мають керуватися (гордість та захист власної культури, звичаїв, традицій, територій тощо). Врешті, Конституція визначила відповідальною за інтереси нації її уряд, що представляє його інтереси та забезпечує збереження її цінностей та ідентичності.

Разом з прийняттям Конституції, що не є практичним виявом політики, а лише забезпечує її основу та визначає її спрямованість, партія Фідес та В. Орбан почали проводити практичну націоналістичну політику, що втілювалася у двох напрямках: правовому та економічному. Правовий напрям, передусім, полягав у прийнятті розглянутих у розділі 2 змін до закону про громадянство Угорщини. Він став одним з практичних доказів як належності угорської влади до націоналістичної ідеології, так реальності її інтенцій щодо захисту угорської

нації. Економічний напрям стосувався водночас самих громадян Угорщини як представників угорської нації, так і тих, хто «перешкоджав її добробуту». Так, протягом 2010-2014 року уряд на чолі з В. Орбаном розпочав програми підтримки сімей та інших верств населення шляхом зменшення податкового навантаження на них, збільшення соціальних виплат та реформування пенсійної системи. Разом з цим, як було показано у другому розділі, були впроваджені нові «кризові» податки, що стосувалися переважно іноземних компаній, в той час як угорські практично не зазнали їх впливу.

Передвиборча агітація партії «Фідес» у 2014 році сприяла ототожненню успіхів останніх чотирьох років з персоною лідера партії В. Орбана серед громадян Угорщини, як це було показано раніше. Таким чином, протягом перших чотирьох років при владі партія «Фідес» створювала основи націоналізму в Угорщині, підкріплюючи їх популярними рішеннями для того, щоб заручитися підтримкою своєї ідеологічної політики. Позитивне сприйняття партії серед населення створювало й сприйняття та перейняття другими її ідеології. Так, населення могло проводити асоціації між ідеологічними рисами партії та її успіхами, що вони відчували. Пов'язуючи ці два явища, вони переймали той соціальний конструкт, який виражався у риторичі партії «Фідес» та В. Орбана, таким чином формуючи ядро самого націоналізму – його націю, з усіма її характерними ознаками.

З першої частини цього розділу ми можемо зробити висновок, що при прийнятті рішень на міжнародній арені Угорщина інтерпретує загально-європейські «норми» крізь призму національних інтересів, спираючись, передусім, на запит від своїх громадян. Іншими словами, національні інтереси формуються під впливом суспільного запиту, водночас створюючи їх легітимність, а також «розуміння» серед населення владної політики. Нова національна ідентичність, що формувалася протягом 2010-2014 років, дозволила В. Орбану використати

націоналізм на свою користь. За допомогою політики 2010-2014 року та створенні угорської національної ідентичності, владні дії, що є послідовними її (владній) риториці, вираженій у публічних виступах чи закріплених у Конституції, створюють набір рамкових інтерпретації, за допомогою якого суспільство з «розумінням» ставиться до її політики. В той же час повертаючись до Європейської міграційної кризи, це дає змогу владним силам приймати непопулярні серед міжнародної спільноти рішення, обґрунтовуючи це запитом від нації та власною, «національною» інтерпретацією ліберальних норм. Це, в свою чергу, створює додаткове джерело легітимності влади, оскільки ці рішення, зазвичай, є популярними в середині країни. Цей ланцюг замикається тоді, коли настає час чергових виборів у внутрішній політиці. Стикаючись з необхідністю мобілізувати електорат, влада Угорщини формує відповідь на запит суспільства крізь призму вже створених національних «норм», що задовольняє створену ідентичність. Після свого переобрання владі залишається лише приймати послідовні, в рамках визначених та описаних населенню державних інтересів, рішення, щоб підтримувати (чи не нівелювати) напрацювання соціального конструкту, що вони створили.

На прикладі Європейської міграційної кризи ми можемо пояснити такі дії Угорщини не тільки з точки зору безпосередньої залученості виробників політики до соціального конструкту, а й з точки зору необхідності залишатися таким надалі. Інакше кажучи, можливо, безпосередньо Віктор Орбан і не розділяє таке бачення інтересів Угорщини, а застосовує соціальний конструктивізм як метод набору політичної популярності. Підтвердженням цьому є те, що протягом подальших років Угорщина продовжила політику відмежування від мігрантів, при цьому не маючи реальної загрози з їх боку. Подальша підтримка заходів спрямованих на недопущення мігрантів на територію Угорщини є вигідною для влади, оскільки підтримує як її миттєву легітимність, так і соціальний конструкт,

що вона створила, та який зможе знову спроектувати в майбутньому на іншу проблему, з метою набору голосів виборців. Так, у 2018 році, на чергових парламентських виборах партія «Фідес» застосовувала анти-мігрантські гасла та акцентувала увагу громадян на тому, що вони змогли і зможуть надалі захистити Угорщину від біженців («Захистимо Угорщину!») [4], [33],[35]. До того ж, влада поширила свій конструкт та протягом 2016-2018 року проводила активну політику спрямовану на іноземців загалом (зокрема Дж. Сороса – американського мільярдера, що на думку В. Орбана та партії Фідес уособлює собою глобалізаційні процеси, що руйнують національну ідентичність, а також фінансує мігрантів зі Сходу до Європи), а саме на їх капітал, що також (згідно з владною риторикою) ніс у собі загрозу нації та її ідентичності [4].

Ще одним подібним рішенням, що виділяє такий вид впливу залежності націоналізму у внутрішній політиці Угорщини на зовнішню, є рішення Угорщини блокувати комісії Україна-НАТО після прийняття другою державою Закону України «Про Освіту 5 вересня 2017 року» [2]. Як згадувалося вище, цей закон передбачає встановлення української мови єдиною мовою освітнього процесу, а мови локальних державних меншинств (або більшостей) мають викладатися поруч з державною. У відповідь, Угорщина закликала відмінити чи послабити цей закон, оскільки, на їх думку, він позбавляє етнічних угорців на заході України можливості вживання рідної для них мови. Офіційна позиція Угорщини, у відповідь на закон України, виглядала наступним чином: Угорщина блокуватиме комісії Україна-НАТО поки остання не виконає вимоги Угорщини щодо модифікації освітнього закону [21]. Можливість такої відповіді зародилася ще з прийняттям нової Конституції, в якій серед інших нововведень містився пункт про відповідальність за спроможність угорців, що проживають закордоном на етнічних угорських територіях, «сповідувати» власну культуру. Фактично ж, угорська влада продовжує курс відстоювання прав своїх громадян за їх

національною ідентичністю, тим самим підтримуючи встановлені собою ж раніше «норми» та створений конструкт національних інтересів. Водночас, не можна не сказати про те, що не дивлячись на те, що окрім угорської етнічної меншості під вплив закону потрапили й інші, такі як польська, румунська чи болгарська, та знаходження при владі в окремих з них націоналістичних політичних сил (Право та Справедливість у Польщі), вони не висували таких претензій, як Угорська сторона [17].

Підсумовуючи, потрібно повернутися до теоретичних засад націоналізму. Як було сказано у першому розділі, М. Фріден виокремлює його як єдину домінуючу ідеологію у суспільстві лише у окремі кризові періоди часу, коли він здатен забезпечити існуючу проблему власним рішенням. Більш того, як він пише, націоналізм найкраще проявляє себе у міжнародних відносинах. В. Орбан, усвідомлюючи безкарність своїх дій у 2015-2016 році, проводив агресивну націоналістичну політику боротьби з мігрантами. Саму Європейську міграційну кризу можна розглядати як ті умови, за яких націоналізм стає повною суспільною ідеологією до моменту як не зникне створивша такі обставини проблема. Політика Угорщини 2016-2018 років продовжувала підтримувати їх шляхом розширення конструкту інтересів Угорщини, додаючи до нього не лише загрозу проникнення мігрантів, а й загрозу проникнення іноземного та руйнування угорської національної ідентичності. Таким чином, проводячи політику спрямовану проти зазначених вище факторів, В. Орбан практично штучно створював цю кризу для існування націоналізму як домінуючої ідеології та дихотомію «ми та вони», де ми – члени угорської нації на чолі з її захисником В. Орбаном, а вони – її вороги, а сам цією політикою «зупиняв загрози», тим самим підвищуючи свою популярність [29, ст. 35]. Результатом таких дій, як згадувалося раніше, стала його перемога на виборах 2018 року як «захисника» угорської держави та нації [33] [35].

Висновки

У висновках до цієї роботи я б хотів виокремити сім основних пунктів, що відповідають на завдання поставлені на початку цієї роботи та розкривають її зміст та результати:

Перше. Теоретичні засади націоналізму як тонкої ідеології у цій роботі гуртуються на праці М. Фрідена «Чи є націоналізм окремою ідеологією?», та включають у себе його структуру, умови та форми існування. Так, у його структурі я за М. Фріденом виділяю ядро – націю, а також основні концепти націоналізму, що підтримують ядро: націоналізм, позитивну валоризацію нації, прагнення до інституційного закріплення перших двох концептів, простір та час, що формують націю, а також бажання створити умови за яких члени нації на емоційному та почуттєвому рівні ідентифікують себе як таких (членів нації). Водночас, М. Фріден говорить, що націоналізм як повна домінуюча у суспільстві ідеологія існує лише у кризові часи, коли його унікального власного набору рішень суспільних проблем вистачає для задоволення суспільного запиту. В інший час він може існувати лише на периферії іншої ідеології, такої як фашизм, консерватизм тощо. Іншими словами, націоналізм рухається від периферії до ядра лише у «складні» кризові часи, і тільки за таких умов може стати основною ідеологією держави.

Друге. Застосування теорії конструктивізму в Міжнародних Відносинах зумовлене необхідністю теоретико-методологічного підґрунтя для аналізу зовнішньої політики націоналістичних держав, яке відсутнє у концепції М. Фрідена. За допомогою цієї теорії можна аналізувати націоналізм у його міжнародному вимірі, а ефективне поєднання теорії з концепцією націоналізму пояснюється тим, що обидва оперують однаковими поняттями, такими як національні інтереси, ідентичності, норми та їх інтерпретації.

Третє. Перемозі партії Фідес на виборах до Державних Зборів Угорщини у 2010 році передувала економічна криза 2008 року та 8 років ліволіберальної коаліції при владі. Це дало можливість зазначеній партії уособлювати нещодавні проблеми з єдиною опонуючою політичною силою, що в свою чергу стало вирішальним фактором на виборах 2010 року. Ще одним фактором, що вплинув на перемогу Фідес стало явище поляризованого плюралізму. Саме через ідеологічний аспект належності партії Фідес до більш правих політичних сил вона змогла мобілізувати значну кількість електорату (2/3 від складу парламенту) на свою користь.

Четверте. Конкретними виявами націоналізму у Конституції Угорщини 2012 року є її перша частина «Nemzeti hitvallás» та стаття D частини «Alapvetés». Загалом ці частини нової Конституції створили потужне юридичне підґрунття для націоналізму в Угорщині, адже вони містили більшість з його основних понять, наведених у першому розділі. Як було продемонстровано надалі, ці зміни дозволили легалізувати окремі вияви націоналістичної політики В. Орбана та партії Фідес.

П'яте. Націоналізм у внутрішній політиці Угорщини 2010-2014 років передусім виявлявся у змінах до закону про громадянство та її економічній політиці. У ході розгляду перших було виявлено практичний вияв однієї з основних концепцій націоналізму – позитивну валоризацію своєї нації, що здійснювалася шляхом значного спрощення процедури натуралізації етнічних угорців та ускладнення аналогічної процедури для звичайних мігрантів. Економічна політика Угорщини у період 2010-2014 років набула яскравих націоналістичних ознак, які виявилися у введенні «кризових» податків переважно для іноземних компаній з одного боку, а з іншого – у значному збільшенні соціальних виплат та зменшенні податкового навантаження для звичайних угорських громадян. Друге було дуже актуальним на тлі фінансового становища

угорців після зазначеної вище економічної кризи 2008 року, тому фактично й призвело до збереження популярності партією Фідес перед парламентськими виборами 2014 року. На самих же виборах партія вдалася до наведеної у другому розділі передвиборчої агітації, що мала на меті ототожнити особу В. Орбана з успіхами Угорщини протягом останніх чотирьох років (під успіхами мається на увазі здійснення приведеної вище економічної політики).

Шосте. Зовнішня політика Угорщини під час Європейської міграційної кризи 2015-2016 років відзначилася агресивною націоналістичною політикою стосовно нелегальних мігрантів. У ході аналізу промови В. Орбана у Державних Зборах були визначені національні інтереси Угорщини у цьому питанні, а також ті хто їх визначають – члени угорської нації. Угорщина інтерпретувала норми, що пропонував ЄС задля вирішення кризи по своєму, виносячи на перше місце комфорт та закони Угорщини, а вже потім – мігрантів. І хоча ряд країн також вдавався до жорсткіших мір по стримуванню нелегальної міграції, саме Угорщина поводитися найжорсткіше – будувала стіни та проводила антимігрантську політику, про що було сказано далі.

Сьоме. Націоналізм використовувався В. Орбаном та партією Фідес для перемоги на виборах до Державних Зборів у 2018 році як інструмент мобілізації електорату. Протягом 2010-2014 років Угорщина впроваджувала системні заходи, що створювали основу для націоналістичної ідеології. Такими заходами були зазначені зміни до Конституції Угорщини, нові правила набуття угорського громадянства та економічна політика підтримки угорських громадян шляхом обтяження умов діяльності іноземних компаній. Ці дії протягом 2010-2014 року змінювали національну ідентичність угорців, що таким чином переймали продиктований В. Орбаном націоналістичний соціальний конструкт інтерпретації навколишнього світу. Системні дії протягом зазначеного періоду дозволили В. Орбану використати Європейську міграційну кризу як явище

«кризи» у розумінні М. Фрідена, та вивести націоналізм у положення єдиної домінуючої ідеології у суспільстві. За таких умов дії прем'єр-міністра щодо подолання кризи дуже популярно сприймалися серед населення, створюючи його образ захисника Угорщини та її нації, таким чином підтримуючи на високому рівні його політичний рейтинг. Сам В. Орбан протягом 2016-2018 років продовжив розширювати націоналістичний соціальний конструкт шляхом додавання до нього нових «ворогів нації» та фактично створюючи дихотомію «ми та вони». Таким стали Україна, в контексті прийняття в ній у 2017 році мовного закону, Джордж Сорос та інші. Підтримка цього конструкту, в якому В. Орбан виступав у зазначеному вище образі, фактично продовжувала стан «кризи», за якого націоналізм був домінуючою ідеологією. Результатом таких дій стала третя поспіль перемога партії Фідес на парламентських виборах, на яких основними її гаслами були «антимігрантські» (в контексті їх інтерпретації В. Орбаном) заклики та заклики щодо збереження чинного захисника угорської нації – самого В. Orbana. Таким чином можна стверджувати, що націоналізм в Угорщині виконує інструментальну роль для її влади, що за його допомогою намагається легітимізувати свою політику та продовжувати знаходитися при владі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти: Міркування щодо походження та поширення націоналізму. – К: Критика, 2000. 263 с.
2. ЗАКОН УКРАЇНИ Про освіту [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA [Електронний ресурс] // MAGYAR KÖZLÖNY. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk10089.pdf>.
4. A Soros György-projekt [Електронний ресурс] // Magyar nemzet. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://magyarnemzet.hu/velemeney/a-soros-gyorgy-projekt-8134511/>.
5. ALKOTMÁNY (1989) [Електронний ресурс] // Alkotmánybíróság. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.alkotmanybirosag.hu/alkotmany-1989>
6. Asylum in the EU Member States [Електронний ресурс] // Eurostat. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7105334/3-10122015-AP-EN.pdf/04886524-58f2-40e9-995d-d97520e62a0e>.
7. Az országgyűlés összetétele 2010 [Електронний ресурс] // Nemzeti Választási Iroda. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://static.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/hu/l50.htm>.
8. Az országgyűlés összetétele 2014 [Електронний ресурс] // Nemzeti Választási Iroda. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://static.valasztas.hu/dyn/pv14/szavossz/hu/l50.html>.
9. Az országgyűlés összetétele 2018 [Електронний ресурс] // Nemzeti Választási Iroda. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.valasztas.hu/ogy2018>

10. Darvas Z. The rise and fall of Hungary [Электронный ресурс] / Zsolt Darvas // The Guardian. – 2008. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.theguardian.com/business/blog/2008/oct/29/hungary-imf>.
11. Elections 2014 [Электронный ресурс] // World Elections. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <https://welections.wordpress.com/2014/04/16/hungary-2014/>
12. Freedен M. Ideologies and Political Theory: a Conceptual Approach / Michael Freedен. – Oxford: Clarendon Press, 2006. – 592 с
13. Freedен M. Is Nationalism a Distinct Ideology? / Michael Freedен. // Political Studies. – 1998. – С. 748–765
14. Hungary: EU must formally warn Hungary over refugee crisis violations [Электронный ресурс] // Amnesty International. – 08.10.2015 – Режим доступа до ресурсу: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/10/hungary-eu-must-formally-warn-hungary-over-refugee-crisis-violations/>
15. Hurd I. Constructivism / Ian Hurd // The Oxford Handbook of International Relations / Ian Hurd. – Oxford, 2008. – С. 298–305.
16. Így kampányolt eddig a Fidesz [Электронный ресурс] // Kreatív. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: http://kreativ.hu/cikk/igy_kampanyolt_eddig_a_fidesz.
17. Jozwiak V. Prospects for Settling the Dispute over the Rights of the Hungarian Minority in Ukraine / Veronika Jozwiak. // The Polish Institute of International Affairs. – 2018. – №146. – С. 1–2.
18. Judith T. Changes to the Hungarian Citizenship Law [Электронный ресурс] / Тот Юдіт // European Union Democracy Observatory. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/19616/Hungary.pdf?sequence=1>.
19. Luman R. Hungary Seals Border With Croatia in Migrant Crackdown [Электронный ресурс] / Rick Luman // The New York Times. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.nytimes.com/2015/10/17/world/europe/hungary-croatia-refugees-migrants.html>.

20. Magyarország Alaptörvénye [Електронний ресурс] // Országgyűlés Hivatala. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>.
21. Magyarország blokkolja a NATO-Ukrajna tanácsuléseket, amíg nincs megállapodás a kisebbségi jogokról [Електронний ресурс] // Magyarország kormánya. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/magyarorszag-blokkolja-a-nato-ukrajna-tanacsuleseket-amig-nincs-megallapodas-a-kisebbségi-jogokrol>.
22. Nemzeti Ügyek Politikája [Електронний ресурс] // Fidesz. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: <https://nezopontintezet.hu/files/2012/03/Nemzeti-%C3%9Cgyek-Politik%C3%A1ja-2010.pdf>.
23. Orbán Viktor rendet rak a fejekben - Echo Tv [Електронний ресурс] // ECHO TV. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: https://www.youtube.com/watch?v=r2qplCO_yuc.
24. Országgyűlési választások Magyarországon 2002 [Електронний ресурс] // Nemzeti Választási Iroda. – 2002. – Режим доступа до ресурсу: <https://static.valasztas.hu/onkval2006/hu/15/ogy2002.html>.
25. Our History [Електронний ресурс] // Fidesz. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://fidesz.hu/int/add-tovabb/our-history>
26. Parlamenti választások [Електронний ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.mtafki.hu/konyvtar/Magyarorszag/Magyarorszag_terkepekben_Parlamenti_valasztasok.pdf
27. Risk Analysys of 2016 [Електронний ресурс] // Frontex – Режим доступа до ресурсу: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2016.pdf#page=18.

28. Roskin M. Countries and Concepts Politics, Geography, Culture / Michael Roskin., 2013. – 505 c.
29. Segbers C. Populism in Europe An Overview [Электронный ресурс] / Claus Segbers // Working Papers of the Center for Global Politics. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: https://www.global-politics.org/news-blog/working-papers/cgp-working-paper-01-2018/CGP_WP09_2018.pdf
30. Szabó G. ÉRTÉKVÁLASZTÁS 2014 – A 2014-es választási kampány vizuális üzeneteinek szimbolikus és értékvonatkozásai / G. Szabó, B. Zágoni. // Studies in Political Science - Politikatudományi Tanulmányok. – 2014. – №3. – С. 15–22.
31. TÁTRAI P. TERÜLETI STATISZTIKA [Электронный ресурс] / Patrik TÁTRAI. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2014/05/tatrai.pdf>
32. Treaty of the European Union [Электронный ресурс] // European Union. – 26. – Режим доступа до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>.
33. Utolsó mérések a választás előtt – márciusi közvélemény-analízis [Электронный ресурс] // Választásrendszer. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.valasztasrendszer.hu/?p=1942729>.
34. Wendt A. Four sociologies of international politics / Alexander Wendt // Social Theory of International Politics / Alexander Wendt., 1999. – С. 1–.
35. Zalan E. Hungary's Orban in sweeping victory, boosting EU populists [Электронный ресурс] / Естер Золон // Euobserver. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://euobserver.com/political/141539>.

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема: «Роль націоналізму у політиці Угорщини 2010-2018 рр.»

Студент: Шафар Мілан Васильович

Рік навчання: 4

Факультет: Факультет Соціальних Наук та Соціальних Технологій

Науковий керівник: Кузьо Т., професор, доктор політичних наук.

Рецензент: Яковлєв М. В., доцент, кандидат політичних наук.

Захищена “ ____ ” _____ 200_ р.

Короткий зміст роботи

Робота присвячена націоналізму в угорській політиці 2010-2018 років та його ролі для В. Орбана та партії Фідес. Теоретичною основою націоналізму є його концепція як тонкої ідеології М. Фрідена. Для розгляду окремих міжнародних подій використовується теорія Конструктивізму в Міжнародних Відносинах, що поєднується з зазначеною вище концепцією. У ході роботи розглядаються риторика В. Орбана та партії Фідес, а також їх політика протягом 2010-2018 років, що в результаті дозволяє стверджувати, що вказані політичні актори використовують націоналістичну ідеологію. Системні дії протягом 2010-2014 років цими акторами створюють підґрунтя для існування націоналізму в Угорщині, після чого у 2015-2016 роках під час він стає домінуючою ідеологією в суспільстві. При комплексному розгляді цих подій автор приходить висновку, що націоналізм виконує інструментальну роль для влади в Угорщині, що за його допомогою створює штучні «кризи», самостійно вирішуючи суспільний запит що постає на їх вирішення, таким чином набираючи політичну популярність серед своїх громадян.